

C G JUNG OCH DET EVIGA LIVET.

DET SLOG MIG DÅ JAG LÄSTE PROFESSOR BÖRJE CRONHOLMS RESCENSION I DN AV JUNGS "MITT LIV. MINNEN, DRÖMMAR, TANKAR." HUR YTTERST KLOKT JUNG HANDLADE DÅ HAN FÖRORDNADE ATT BOKEN SKULLE FÅ TRYCKAS FÖRST EFTER HANS DÖD. FÖR EN GÅNGS SKULL VILLE HAN GE SINA INNERSTA TANKAR OCH ERFARENHETER MEN HAN VILLE INTE VARA MED OM ATT SE DEM MISSFÖRSTÅDDA OCH VANSTÄLLDA. HAN VILLE INTE POLEMISERA MED OKUNNIGA OCH OFÖRSTÅENDE UTAN ENDAST LÄGGA FRAM VAD HAN ERFARIT OCH VAD HAN TÄNKT. HAN GÖR DET MED EN PREGNANS OCH EN KRISTALLKLAR SKÄRPA I FORMULERINGARNA SOM MAN KNAPPAST SKULLE TROTT VARA MÖJLIGT I SÅ ABSTRAKTA ÄMNER SOM DJUPPSYKOLOGI OCH PARAPSYKISKA ERFARENHETER.

DET MEST INTRESSANTA I DENNA HÖGST FASCINERANDE OCH LÄSVÄRDA BOK ÄR ENLIGT MIN MENING DEN LIVSLÅNGA KAMP, SOM JUNG KÄMPAR FÖR ATT OM MÖJLIGT SÖKA FÖRENA ETT STORT ANTAL ERFARENHETER AV PARAPSYKISK NATUR MED DEN ORTODOXA VETENSKAPENS VÄRLDSBILD. REDAN TIDIGT KOMMER HAN TILL DEN UPPFATTNINGEN ATT INDIKATIONERNA ÄR YTTERST STARKA FÖR ATT MÄNNISKOSJÄLEN INNEHÅLLER ELEMENT ELLER KANSKE EN CENTRAL DEL, SOM LEVER MÅNGA LIV OCH SOM FORTLEVER EFTER DEN FYSISKA DÖDEN. HAN FINNER ATT HAN DE FACTO MÅSTE ERKÄNNA SPIRITISTERNAS RESULTAT ÄVEN OM HAN SOM NATURVETENSKAPSMAN UNDERKÄNNER DERAS BEVIS. HANS EGNA KRAV PÅ EN DEVISNING RÖRANDE PERSONLIGHETENS EVIGHETSNATUR ÄR YTTERST SKARPSINNIGA. DE AVSLÖJAR OCKSÅ HUR HANS OBJEKTIVITET HELA TIDEN DEGRÄNSAS AV HANS STRÄVAN ATT I EN 1800-TALS MATERIALISTISK LIVSSYN INORDNA SINA I FLERA FALL MYCKET OMFATTANDE OCH DETALJERADE METAFYSISKA ERFARENHETER.

EPISODEN MED MOSAIKERNÄ I DOPKAPELLET I RAVENNA HÖR TILL DEN LÅNGA RAD AV OSKATTBARA BIDRAG TILL KUNSKAPEN OM MÄNNISKANS SANNA VÄSEN, SOM LÄMNAS I BOKEN. DESSA VÄGGMÅLNINGAR HADE EN GÅNG UTGJORT EN VÄSENTLIG DEL I KAPELLET PLANERING MEN DE HADE AV NÅGON ORSAK ALDRIG KOMMIT TILL UTFÖRANDE. NÄR JUNG BESÖKER KAPELLET TILLSAMMANS MED EN AV SINA ELEVER FINNS DOCK MÅLNINGARNA OCH DE FÅNGAR GENAST HANS INTRESSE. HAN STUDERAR DEM LÄNGE OCH INGÅENDE TILLSAMMANS MED SIN ELEV. FÖRST EFTERÅT KOMMER HAN UNDERFUND MED ATT RENT FYSISKT FINNS DÄR INGA VÄGGMÅLNINGAR OCH HAR ALDRIG FUNNITS NÅGRA.

HÄR STÅR VI INFÖR ETT AV DE FENOMEN, SOM CRONHOLM FÖREDRAR ATT BLUNDA FÖR ELLER AVFÄRDA SOM FANTASIER OCH VIDSKEPELSE. JUNG VAR ÄRLIG NOG OCH INTELLIGENT NOG ATT ERKÄNNA FAKTA NÄR HAN MÖTTE DEM. HANS FÖRSÖK OCH HANS MISSLYCKANDE ATT INFÖRLIVA PARAFENOMENEN OCH REINKARNATIONSUPPFATTNINGEN MED DEN EXKLUSIVT FYSISKA VETENSKAPLIGA VÄRLDSBILDEN ÄR YTTERST INTRESSANTA OCH VÄRDEFULLA. DE AVSPEGLAR SOM I MODELL DEN OMVÄRDERING SOM ÄR PÅ VÄG I HELA DEN MODERNA KULTUREN. DEN SPEGLAR HUR DEN MATERIALISTISKA VÄRLDSUPPFATTNINGEN MED VAR DAG BLIR ALLT MER OHÅLLBAR OCH HUR DE ICKE FYSISKA REALITETERNA MED VAR DAG ALLT MER PÖCKA PÅ UPPMÄRKSAMHET.

OM DEN SENARE DELEN AV BOKEN SKRIVER CRONHOLM ATT DEN MERA HAR "KARAKTÄREN AV UPPBYGGELSESKRIFT FÖR DEN SOM REDAN ACCEPTERAT JUNGS SYNSÄTT ÄN AV BIOGRAFI I VANLIG MENING". HÄR ANAR MAN ATT CRONHOLM STÄLLER SIG KRITISK TILL "JUNGS SYNSÄTT".

SOM JAG UPPFATTAT JUNGS SYNSÄTT SÅ BESTÅR DET I ATT GE SIG I KAST MED ATT SÖKA FÖRSTÅ ELLER ÅTMINSTONE REGISTRERA OCH SYSTEMATISERA ALLA I MÄNNISKOSJÄLEN FÖREKOMMANDE FENOMEN, SÅLEDES ÄVEN DE PARAPSYKISKA. DET ÄR ETT SYNSÄTT, SOM JAG FINNER BETYDLIGT VÄRDEFULLARE OCH BETYDLIGT MER INTELLIGENT ÄN DET AV CRONHOLM FÖRETRÄDDA - ATT INFÖR PARAFENOMENEN STOPPA HUVUDET I DUSKEN OCH BLUNDA.

JUNGS BOK GER OSS SOM I ETT MODELLFÖRSÖK EN BILD AV DEN OMVANDLING VÅR KULTUR JUST NU GENOMGÅR. DEN MATERIALISTISKA VÄRLDSBILDEN KÄMPAR GENOM BOKENS ALLA SIDOR EN HOPPLÖS KAMP MOT DE ÖVERSINNLIGA ERFARENHETERNA. FÖRGÄVES SÖKER JUNG KLAMRA SIG FAST VID ETT UNIVERSUM DÄR ENDAST DET FYSISKA EXISTERAR. FRÅN SIN UTGÅNGSPUNKT DRIVS HAN TILL SAMMA UPPFATTNING SOM VÅRA FRÄMSTA ATOMFYSIKER KOMMIT TILL: DET ENDA VI SÄKERT VET OM MATERIELEN ÄR ATT DEN INTE EXISTERAR, ATT DEN INTE ÄR MATERIELL.

- IVAN TROËNG -

En psykoanalytikers minnen

Börje Cronholm, professor i psykiatri och chef för psykiatriska kliniken vid Karolinska sjukhuset, skriver här om en av de stora pionjärerna inom modern psykologisk forskning, C G Jung, vars självbiografi nyligen utkommit i svensk översättning.

CARL GUSTAV JUNG (1875–1961) hör till klassikerna inom den dynamiska psykologin. Hans namn nämns gärna i sammanhang med Sigmund Freuds och Alfred Adlers. Medan betydelsen av Freuds insats numera framstår som uppenbar — även hans argaste motståndare har knappast kunnat undgå att påverkas av åtminstone några av hans idéer — har Adler kommit alltmer i skymundan. Jungs ställning är mera problematisk. Han har i sin ungdom gjort vetenskapliga insatser av en betydelse som knappast är omstridd, men hela den senare och större delen av hans produktion kan inte betecknas som vetenskaplig psykologi i egentlig mening. Han framlägger en detaljerad, men ganska oklar teori angående den själsliga strukturen och dynamiken, vilken baserar sig på en världsbild av religiös-mystisk karaktär, fjärran från naturvetenskapens kritiska anspråkslöshet. Dessa hans arbeten är desto mer omstridda. De dyrkas av hans trogna lärjungar, men betraktas med häpnad och skepsis av andra psykologer och psykiatrer. Att skrifterna är svårtillgängliga och vittnar om en ofantlig lärdom, därom är alla ense — men är de också verkligt djupsinniga eller bara dunkla och obegripliga?

På svenska har nu utkommit en bok som närmast kan betecknas som Jungs självbiografi (*C G Jung: Mitt liv. Minnen, drömmar, tankar*). Upptecknade och utgivna av Aniela Jaffé. Natur och Kultur 1964, 29:50). Bokens tillkomst är något sällsam — den tyska originalupplagan har skrivits av Aniela Jaffé efter diktamen av Jung och efter diskussioner med honom, varpå Jung gjort rättelser och tillägg. Den svenska upplagan utgör en av teol dr Ivar Alm utförd översättning och bearbetning. Han har på basen av det tyska originalet och den amerikanska upplagan, som redan den är förkortad och omstuvad, själv utfört ytterligare omdisponeringar och gjort en hel del uteslutningar. Man undrar vad som på detta sätt blivit kvar av vad Jung själv sagt och skrivit. Misstanken att åtminstone en del oklarheter i framställningen kan bero på översättningen får näring av vissa påtag-

liga fel i denna — så har till exempel Nietzsches "Also sprach Zarathustra" fått den svenska titeln "Alltså talade Zarathustra" och "des ewigen Sinnes ewige Unterhaltung" har översatts till "den eviga meningens eviga underhållning"! — I överensstämmelse med titeln innehåller biografin inte bara minnen av yttre händelser, utan minst lika mycket av "drömmar" och "tankar". Läsaren skulle ibland varit tacksam att få veta mer om biografiska data.

Barn- och ungdom skildras utförligt, det är inte bara det mest tillgängliga, utan också det mest levande avsnittet i boken. Jungs fader var en fattig protestantisk präst i närheten av Basel, han beskrivs som disharmonisk och otillfredsställd i sin religion. Den religiösa problematiken var aktuell för Jung redan under hans barndom och kom att vara av central betydelse i hans tankevärld under hela hans liv. Men redan tidigt hade han religiösa upplevelser av en art som inte lät sig förenas med konventionell kristendom. Han beskriver till exempel hur han efter en period av religiösa grubblerier i 12-årsåldern hade en fantastisk vision. Han såg domkyrkan i Basel; högt ovanför i den blå himlen satt Gud på sin gyllene tron — och från underredet på denna föll ett jättelikt exkrement ner, krossade kyrktaket och bände isär kyrkväggarna! Upplevelsen medförde först en känsla av befrielse, men det är inte förvånande att han också kom att uppleva Gud som något fruktansvärt, mörkt och fasansfullt, att han fick en ambivalent känsla av att vara både utstött och utvald och att han var i besittning av en hemlighet som andra inte visste och inte ville veta, vilket allt i sin tur ledde till en känsla av ensamhet och isolering.

Redan som barn levde Jung tydligen i stor utsträckning i sin fantasivärld, och någon särdeles framstående skolgosse tycks han inte ha varit. Han beskriver inte utan en viss humor hur han var delad i två personligheter — en rationell del med böjelse för naturvetenskap och konkreta ting (nr 1) och en del som hade samband med hans religiösa och mystiska behov (nr 2). Då det blev fråga om yrkesval drogs han av nr 1 mot naturvetenskaperna, av nr 2 mot humanistiska och historiska discipliner. Han pendlade mellan naturvetenskap och humaniora, och i denna situation beslöt han sig som så många andra för kompromissen att studera medi-

cin. Först relativt sent bestämde han sig för att ägna sig åt psykiatri — till sina vänners häpnad, eftersom han hade haft goda utsikter att göra en karriär i internmedicin, en specialitet av vida högre anseende! År 1900, vid 25 års ålder, började han som assistent vid mentalsjukhuset Burghölzli utanför Zürich.

Under påverkan av Freuds skrifter kom Jung snart att göra betydelsefulla psykiatriska insatser. Freud hade år 1900 publicerat sin "Drömtydning", där han visat att drömmarna inte bara var en meningslös anhopning av osammanhängande tanke- och känslöfragmen, utan att de kunde tydas, ges en förståelig innebörd om man bara lyssnade till det säregna i deras språk och sökte förstå deras speciella symbolik. På analogt sätt tog nu Jung på allvar vad de sinnessjuka hade att säga. Han utförde omfattande undersökningar av den psykologiska strukturen vid "dementia praecox", den sjukdom eller rättare grupp av sjukdomar som numera brukar betecknas som schizofreni. Detta var originellt vid en tidpunkt då symtomen hos denna sjukdom av de flesta psykiatrer uteslutande betraktades som det meningslösa, förvirrade och oförståeliga uttrycket för verksamheten i en skadad hjärna. Jung lyckades visa att i åtskilliga fall kunde de barocka och skenbart obegripliga vanföreställningarna tolkas symboliskt. Om man fann nyckeln till dem, visade de sig vara för patienten i hög grad meningsfulla, de kunde likaväl som drömmarnas språk ges en förståelig tolkning. Dessa Jungs undersökningar, där han använde en i vedertagen mening vetenskaplig metodik, har varit av bestående värde för den fördjupade förståelsen av de abnorma psykiska mekanismerna vid vissa sinnessjukdomar.

Ett helt kapitel ägnas åt Jungs relationer till Freud. Efter flera års vänskap utvecklade sig en ömsesidig misstro, som ledde till öppen brytning år 1913. Det är intressant att studera det intellektuella och emotionella spelet mellan dessa två högst originella personligheter — även om man här endast får höra Jungs version. Men det framgår att en väsentlig orsak till brytningen var just olikheten i personlighet — skiljaktheterna i fråga om den psykoanalytiska lärobyggnaden var i hög grad uttryck för denna olikhet. Av stor betydelse var tydligen att mot Freuds klara, kyliga och kritiska

intellektualism stod Jungs dragning till mysticism och ockultism.

Efter brytningen med Freud hade Jung en flerårig period av inre osäkerhet och desorientering. Hans disharmoni var stundom så stark att han själv misstänkte att han led av någon psykisk störning. När man läser om hans upplevelser under denna tid, om hur han låter sig sjunka ner i sällsamma fantasier och dagdrömmar, undrar man om inte hans misstanke kan ha varit riktig. Hans produktion efter denna period utgörs väsentligen av bearbetningar och förklaringar av de upplevelser som han då hade och, som han själv säger, sänar hade dränkt honom. Han förskaffade sig så småningom en alltmer imponerande lärdom, som dock verkar något osorterad — han hämtade impulser från gnostikerna, astrologin, kabbala, alkemin, indisk och kinesisk filosofi och religion osv och byggde med deras hjälp upp sin omfattande teori om själens struktur och dynamik. Han visar här vida mer fantasi och djärv kombinationsförmåga än förmåga att kritiskt analysera och värdera sina antaganden. Senare delen av boken har också mera karaktär av uppbyggelseskraft för dem som redan accepterat Jungs synsätt än av biografi i vanlig mening. Det är anmärkningsvärt att man bland alla höglärda och subtila analyser med stundom fina och stimulerande synpunkter finner prov på den mest handfasta och primitiva vidskepelse. Det knäpper och smäller i gamla skåp, en bordsskiva och en kniv springer sönder utan synbar orsak, han har både sann-drömmar och föräningar, hans ena dotter ser en vit geotalt och den andra får sängtäcket avslitit två gånger samma natt. Han vaknar själv plötsligt en natt med en smärta i huvudet samtidigt, visar det sig sedan, som en patient skjutit sig i huvudet, något som betecknas som ett "äkta synkronistiskt fenomen". Detta vackra namn kan ej dölja den enkla vidskepel-sen i hans tro. Man tycker alltför ofta att Jung råkat ut för den fara som han varnar för — att den mytiska fantasin kan vara "en fara för svaga och suggestibla sin-nen att hålla aningar för kunskaper och att hypostasera rena inbillningsfoster". Men ännu hellre håller man med Freud, som i ett vänligt brev av 1909 skriver att han med intresse skall ta del av Jungs "komplexspöförsökningar, såsom en huld vanföreställning som man själv icke delar".

BÖRJE CRONHOLM